

Gentle are the Stairs to Heaven*

Yayoi Kusama kiállítása

Serpentine Gallery, London

2000. március 19-ig**

A Serpentine Gallery Yayoi Kusama harminc, 1951 és 1996 között készített munkáját mutatja be oly módon, hogy egyúttal az életmű változásait, csomópontjait is megragadhatóvá teszi. Az átfogó válogatás amellett, hogy reprezentálja a művész alkotóerejének különböző műfajokban és médiumokban történő megnyilvánulását – rajzoktól a murális méretű festményekig, tárgyaktól az installációig, environmentig, happeningtől a filmig –, élményt-generálva vezet be a művész-teremtette valóságba.

Kusama 1929-ben született Matsumotóban, gazdag, konzervatív családban. 1957-ben költözött szülei akarata ellenére az Amerikai Egyesült Államokba. New York-i egyéni kiállításától (1959) kezdve felfelé ívelő pályája párhuzamosan haladt a legnagyobbakkal (absztrakt expresszionista, pop, és minimalista művészek társaságához egyaránt tartozott), mégsem csatlakozott soha egyetlen irányzathoz sem. Egyaránt az élen járt újításban, merészségben és különységben is.

Műveinek első látásra feltűnő, állandó jellegzetessége, hogy mintázat borítja be őket. Lehetnek színesek vagy plasztikusak, de – főleg a képeken – válhatnak egyedüli szereplőkké is. Képein hol finom, leheletnyi rezdülések jelennek meg, hol elementáris, gátlástalan eruptív erők. Egyszer csendes és visszafogott, máskor expanzív, egyszer halvány vonalakban nyilatkozik meg, máskor kontrasztos színekben, nagyvonalú formákból álló installációban, vagy zsúfolt, tömör ornamentikában.

Az ismétlődő és módszeresen terjeszkedő, végtelen mintázat nem egy racionális rendszeralkotás következménye, hanem a színekben és formákban felszínre törő, belülről feszülő erő „kiütései” – egy állandó áramlás iszapja-hordaléka.

Pöttyök mindenütt

Yayoi Kusama 1948 óta fest következetesen pöttyöket, s ezekkel – mint más motívumai által is – olyan „végtelenség hálót” alkot meg, amelynek célja az én felszámolása. Minta-örülete, ahogy ezt saját maga állítja, háló-, minta-étel- és szexmániájából fakad.***

1951 és 1962 között készített képein a pöttyök unos-untalan ismétlődő motívumként, különböző színben, elosztásban és méretben jelennek meg, vagy pedig főszereplőként, mint a *NoAB* (1959) című monokróm festményen, ahol a kis körkörös jelek spirális szerkezetben borítják a képmezőt. A *Szél Istene* (1955) című festményen fekete pöttyök hálót alkotva kúsznak az amorf alakzatokból összeálló képre. A *Driving Image* 1996-os installációjában (pontosabban rekonstrukcióján) kirakati bábukat, asztalt, székeket, létrát, falat, cipőt, táskát és mindenféle tárgyat élénk színű piros-zöld, kék-sárga, rózsaszín-fekete pöttyös-foltos mustra fed be. Kusama a mindenre felkésző mintával, saját maga

Fotó: Szipőcs Krisztina

* Y. Kusama 1990-es festményének címe

** Yayoi Kusama művei legközelebb, Párizsban tekinthetőek meg, Galerie Piece Unique, 2000. március 16–május 16.

*** Idézi Laura Hoptman a kiállítás katalógusában közölt tanulmányában.

kiterjesztéseként önti el és veszi birtokába a tárgyakat, s azokat egyúttal homogenizálva egyetemessé lényegítve át mintha valóban a végtelenben oldaná fel – Yayoi Kusama sajátos végtelen-képzetében.

Ez a látvány, a padlót betakaró száraz-makaróni ornamentikával együtt tűnhet egyszerűen dekoratívnak, akárcsak a *Pötty-mánia* (1996) című sárga, fekete pöttyös environmentje. A szobányi „anyaméh-barlangban” hatalmas, felfújtt, ártalmatlan, kvázi játék-falloszok között járhatunk. Az egyesülés folytán androgünné vált tér az intenzív színhatás ellenére védőn vesz körül, gyerekkorunkba hullajt vissza. A mustra általi kisajátítás mindenre kiterjedhet – így hoz létre Kusama makaróni burkolatú inget és bőröndöt, művirággal kivirágzott lányruhát.

Szexmánia

Kusama másik jellemző motívuma a játékos-pöttyös ellentétéként megjelenő kitömött fallikus forma. Különböző méretű és duzzadású falloszok tömege lep el csónakot (*Aggregation Rowboat*, 1963), bútorokat (*Compulsion Furniture*, 1964), alig engedve látni az alapformát. Ezernyi meredő hímtag nő ki a csónak testéből, evezőkből, ülésekből. Bárhova lépnénk, bármihez nyúlunk, bármit tennénk, mindenütt, mindenképp e hímvesző-erdőbe ütköznénk. Lehet ez a zsúfoltság a hímsovinisza társadalom karikatúrája, de ez a fallosz megszállottság fakadhat rémálmokból, félelmekből, frusztrációból is. A hemzsegő hímtagok mindenképpen riasztóak, taszítóak és félelmetesek is; együttesük tehetetlenségre kárhóztató televény.

A *kígyó* (1974) egy hosszúkas, tekergő alakzatba zsúfolt fallikus formák aggregátuma, Kusama fallosz-ármádiájának jelentését kétségtelenné teszi. A kígyó az ösztönvilág kivetülése, a békétlen női álmok rémképe, és valóban a félelmetes zabolázatlan animus megtestesítője, fallikus démon.

Míg a makarónival, virággal tűzdelt ruhák játékos felhangúak is lehetnek, addig az ingekből kilógó-dagadó tömlők (*Suit*, 1962; *Sex Obsession*, 1976) inkább kóros burjánzás-ként hatnak.

A ruhadarabok fallikus ornamentikájából gyanítható, de az 1967-es filmjéből (amit a *Test fesztivál* című happening sorozatának dokumentációjából Jud Yalkuttal készített) nyilvánvalóvá válik, hogy nemcsak a falloszok, de a pöttyök sem dekoratív elemek. Ezek a minták, bár különböznek, valójában nem ellentétes világok származékai, hanem mégiscsak ugyanannak az egy valóságnak a teremtményei. Az *Én felszámolása* című film képei nem (legalábbis nem elsősorban) ábrázolatukkal az eredeti fertilitást idézik meg; a víz sodrásával, a képek, fények ritmikus áramával, a motívumok egymásra következőzésével, átúszásokkal, a formák egymásbaáramlásával. A gazdagon burjánzó tenyészet valósággá lett; a pulzáló képek zsigereinket kényszerítik a lüktetés tükrözésére. A haj, a pöttyök, illetve a pöttyögtetés, a folyamatos festés, a mozgás egy vegetáció egész bujaságát hozzák létre. A dekoratívként megismert pöttyotakaró e biomorfikus mozgásokból generálódik, s így láthatóvá válik, hogy nem díszítő szándék szüleménye, hanem az élet belső lüktetésének kivetülése mintegy felszínre törése, kibuggyanása, kitüremkedése. A száraz, kemény felszín kipattogzása a puha, izzó, mocorgó láva nyomására. Az élet-energiák gáttalan kitörése, a tudattalan ösztönerő a művész alkotóereje is. Az osztódást, termékenységet és alkotást tápláló energia azonban megtartó erő hűjén fékevesztetté válhat; az egyensúlyban tartó, struktúrát szabó korlát, a hártavékony tudati kontroll átszakadhat, és a zabolázatlan tenyészet rombolóan terít be mindent.

Yayoi Kusama

Erőszakos berendezés, 1964
fotó kollázs,
átfestés
20,4×25,4 cm

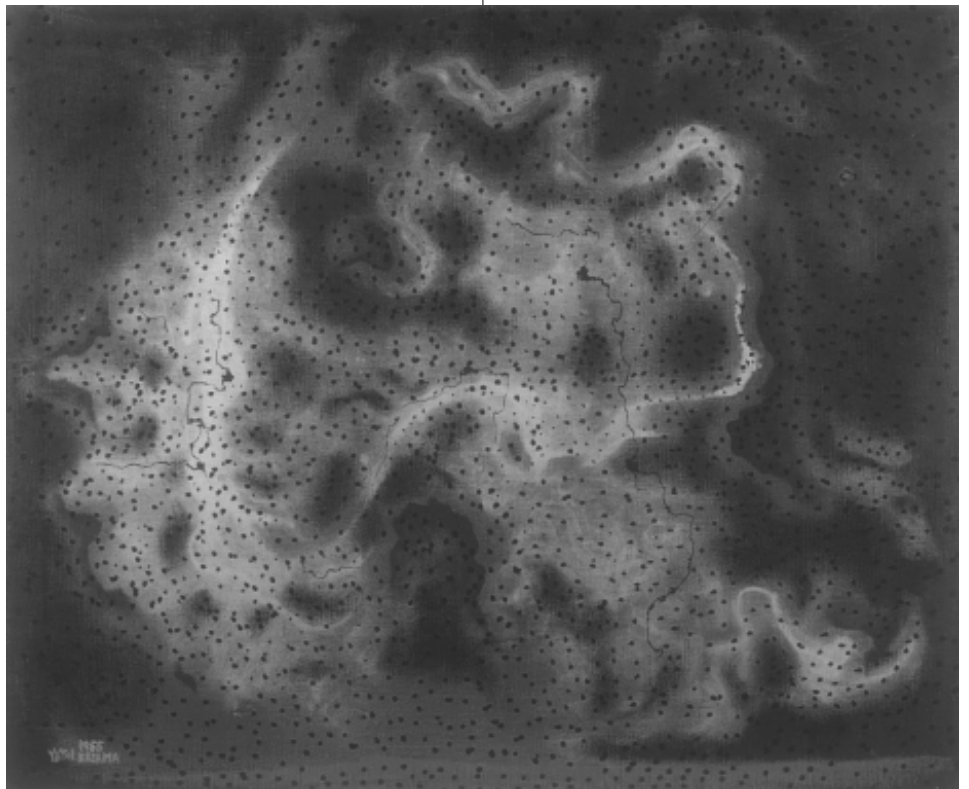
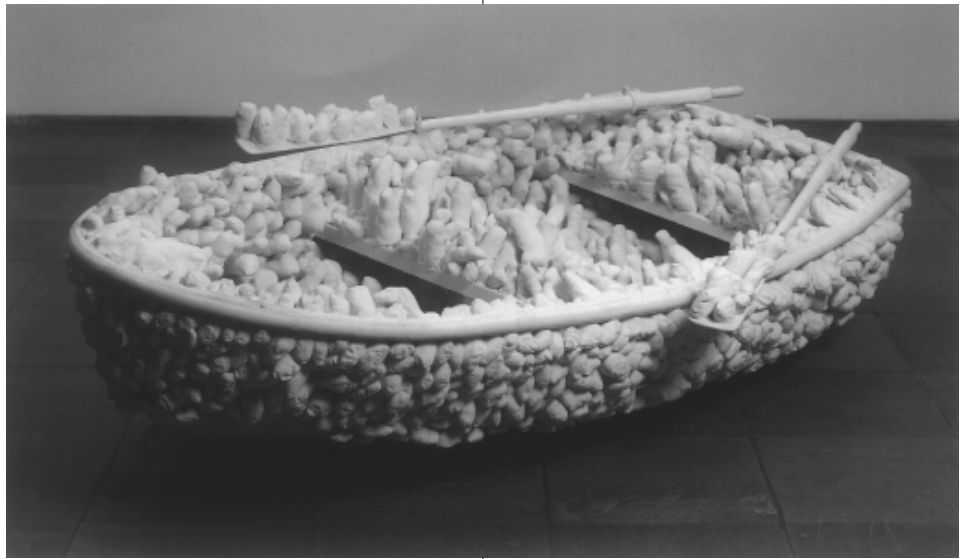
Kusama csaknem egy évtizedre felhagyott képzőművészeti tevékenységével, 1978 óta 19 regényt jelentetett meg. A nyolcvanas évek elejétől készített munkáinak motívumai bár nem változtak alapvetően, mégis mintha valami külső fegyelmező erő zabolázná az expresszív özönlést. Kusama az olajfestéket akrilra váltotta; a biomorfikus alakzatok és pöttyök szabályos szélű, lineáris kiszámított rendszere száműzte az esetlegességet, a kézmozdulatok természetes könnyedségét, hogy helyébe tiszta, „rendes” mederbe terelje a békákat, kígyókat és egyéb alvilági teremtményeket.

Az *Alvó porzó* (1985) fekete foltos fehér óriáskígyóként tekeredik 19 darab elől nyitott, szabályos dobozba zsúfolva-zárva; a *Világ magányossága* (1994) című installáció pedig, mint Csipkerózsika háza, fehér lányszoba-berendezés, melyet fehér csipkeháló burkol be megtisztult, elcsendesedett, lelassított folyamként, megszilárdult lávakaént.

Az a feszültség, amit a motívumhasználat kettős-ellentétes volta teremt meg, szinte egymásnak ellentmondó utakat hagy nyitva az értelmezés számára. Kusama hajszálvékony kötélen egyensúlyoz a „pöttyös labda és pöttyös könyv” világának könnyed felületfestése és a mögötte felsejlő, ijesztően kavargó mocsaras örvény, a mosolygós díszítgetés és a betegség kiütései között.

Yayoi Kusama

Csopotosulás
csónakon, 1965
varrott, tömött
szövet, festett
fa csónak
265×160×60 cm

Yayoi Kusama

A szél Istene,
1945
olaj, vászon
53,2×65 cm